

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถดำรงอยู่ในสังคมของตนเอง ได้อย่างมีความสุขนั้น การศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาดังเช่น อุกฤษ บัญประเสริฐ (2529) ได้กล่าวว่าการที่ประเทศหนึ่งประเทศใดจะพัฒนาก้าวหน้า การพัฒนาจะเป็นไปได้ดีหรือรวดเร็วมากน้อยเพียงใดนั้น ย่อมต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ ๆ หลายประการด้วยกัน แต่คงจะไม่มีผู้ใดปฏิเสธว่าในบรรดาปัจจัยสำคัญต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาเหล่านั้น ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human resource) นับได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่ละเลยไม่ได้ และเครื่องมือสำคัญของสังคมแต่ละสังคมที่มีบทบาททำให้มนุษย์กลายเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาก็คือ การศึกษา ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นรากฐานและเครื่องมือสำคัญที่จะต้องสร้างให้สัมพันธ์สอดคล้องกันระหว่างการศึกษา กับชีวิต เศรษฐกิจ การเมืองและสังคม

ประเทศไทยกำลังอยู่ในช่วงการเปลี่ยนแปลงจากสังคมหรือประเทศที่พึ่งพาอาศัยเกษตรกรรมเป็นหลัก ไปสู่ภาคอุตสาหกรรม การขยายตัวทางเศรษฐกิจส่งผลให้มีการขยายตัวทางด้านการศึกษาใน 2 ลักษณะคือ (พนม พงษ์ไพบูลย์, 2535)

1. การพัฒนากำลังคนเพื่อตอบสนองการขยายตัวด้านเศรษฐกิจ การที่ภาคอุตสาหกรรมเปลี่ยนแปลงไปสู่อุตสาหกรรมสมัยใหม่ มีการใช้เครื่องจักรกล คอมพิวเตอร์มากขึ้น จำเป็นต้องใช้แรงงานที่มีความรู้ความสามารถในด้านนี้เข้าไปทำงาน ซึ่งเป็นผลกระทบโดยตรงต่อนโยบายด้านการศึกษาที่จะผลิตบุคลากรเพื่อตอบสนองต่อความต้องการในทางเศรษฐกิจที่กำลังขยายตัว

2. ความต้องการกำลังคนดังกล่าว ไม่ใช่ความต้องการในกลุ่มแรงงานเดิม คือ ด้านเกษตรกรรม ถ้าหากว่าการขยายตัวนี้ไม่มีการเตรียมพร้อมหรือวางแผนที่ดีพอก็จะก่อให้เกิด การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมมาสู่ภาคอุตสาหกรรม เป็นผลให้มีการย้ายถิ่น ผู้ที่พอจะมีความพร้อม มีการศึกษาพอสมควร จะไม่ค่อยมีปัญหาในการดำรงชีวิต แต่ผู้ที่ถูกชักชวน หรือตามผู้อื่นเข้ามา ต้องมาต่อสู้อันตรายในเมืองใหญ่ก็จะทำให้เกิดปัญหาสังคมมากขึ้น การศึกษาจึงต้องเข้าไปมีบทบาทในการเตรียมความพร้อมให้กับประชาชนและการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม

การเตรียมความพร้อมที่จะสามารถสนองตอบต่อสภาวะการณดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม คือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ โดยการใช้กระบวนการทางการศึกษาเป็นเครื่องมือเพื่อ เตรียมกำลังคนออกสู่สังคมและตลาดแรงงานที่สอดคล้องกับสภาพความต้องการด้านเศรษฐกิจ และสังคม

จากสภาวะการณดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายให้จัดการเรียนการสอนอาชีพ ในทุกระดับการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ตามแผนพัฒนาการศึกษา การศาสนาและการวัฒนธรรม ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2533-2539) โดยมุ่งส่งเสริมการศึกษาเพื่ออาชีพในทุกระดับและประเภทการศึกษา เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ มีความมั่นใจในการประกอบอาชีพและสามารถพัฒนาอาชีพให้เหมาะสม กับความถนัดสอดคล้องกับความต้องการของตนเอง สังคมและตลาดแรงงาน โดยกำหนดเป็น มาตรการดังนี้

1. พัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การปฏิบัติทุกระดับทุกประเภท การศึกษาที่เอื้ออำนวยต่อการศึกษวิชาชีพ และการมีรายได้ระหว่างเรียน เช่น ด้านเกษตรกรรม ด้านอุตสาหกรรม และด้านบริการ เป็นต้น
2. จัดการศึกษาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องให้แก่ผู้ที่ไม่มีโอกาสเรียนต่อในระบบโรงเรียน เน้นการเข้าสู่ตลาดแรงงานและการประกอบอาชีพอิสระ
3. พัฒนากลไกในการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการ ในการเรียนการสอน และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความต้องการของตลาดแรงงาน

4. กำหนดและปรับปรุงระเบียบที่เอื้อต่อการเรียนการค้าและการจัดตั้งกองทุนหมุนเวียนของสถานศึกษา เพื่อส่งเสริมการฝึกทักษะของผู้เรียน
5. ศึกษาความต้องการตลาดแรงงานและอาชีพในท้องถิ่น เพื่อการจัดหลักสูตรระยะสั้นที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน การประกอบอาชีพและทรัพยากรในท้องถิ่น
6. พัฒนาระบบการแนะแนวการศึกษาและอาชีพในทุกระบบเพื่อสร้างความตระหนักและความศรัทธาในวิชาชีพ ตลอดจนเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ
7. ขยายขอบข่ายความช่วยเหลือระหว่างภาครัฐบาลและภาคเอกชนเพื่อพัฒนาอาชีวศึกษาในรูปของคณะกรรมการให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยแต่งตั้งคณะกรรมการในระดับกระทรวงจังหวัดและสถานศึกษา
8. กำหนดและทดสอบมาตรฐานวิชาชีพของผู้สำเร็จการศึกษาในสาขาที่จำเป็น
9. ศึกษาและทบทวนความต้องการกำลังสังคมตามการเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานและเทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อเร่งรัดการผลิตและพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกัน
10. จัดสรรทรัพยากรและประสานการใช้ทรัพยากรร่วมกันระหว่างหน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อจัดการศึกษาในการพัฒนาอาชีพ
11. ปรับปรุงระเบียบปฏิบัติให้เอื้อต่อการประสานความร่วมมือในด้านการจัดการและการใช้ทรัพยากรระหว่างองค์กรของภาครัฐบาลและภาคเอกชน สถานประกอบการ ชุมชน และแห่งภูมิปัญญาท้องถิ่น

จากการศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2532) พบว่าประชากรกลุ่มอายุ 10-14 ปี และ 15-19 ปี มีจำนวนมากที่สุดเป็นระดับที่เป็นกำลังสำคัญในสังคมอนาคตของประเทศ เพราะเป็นวัยที่ต้องได้รับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาระดับกลางที่มีความสำคัญในการกำหนดอนาคตของเด็กที่ต้องเจริญเติบโตสู้วัยของความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะการประกอบอาชีพและความพร้อมที่จะทำงานได้ ซึ่งเป็นที่คาดหวังว่าจะเป็นกำลังของสังคม และช่วยแก้ปัญหาด้านเศรษฐกิจของประเทศไทยทางหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ John E. Tompson (อ้างในวิเชียร ภูสุวรรณ, 2532) ที่กล่าวไว้ว่า การศึกษาวิชาอาชีพระดับมัธยมศึกษาเป็นเรื่องของการเตรียมตัวของแต่ละบุคคลก่อนที่

จะเริ่มทำงาน การสอนวิชาอาชีพในระดับมัธยมศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนด้านอาชีพ
 ดังนั้น การเตรียมกำลังคนในระดับนี้เพื่อออกไปประกอบอาชีพ จึงนับวันจะเพิ่มความจำเป็น
 และความต้องการทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

เมื่อพิจารณาถึงอัตราการศึกษาคือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของนักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษา
 ปีที่ 6 พบว่ายังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด มีนักเรียนศึกษาต่อเพียงร้อยละ 44.98 เท่านั้น
 (กองวิจัยทางการศึกษา, กรมวิชาการ, 2535) ซึ่งจากการสำรวจและวิจัยเพื่อค้นหาสาเหตุ
 ของการไม่เรียนต่อระดับมัธยมศึกษา พบว่ามีสาเหตุที่สำคัญ สรุปได้ 5 ประการ คือ
 (กองแผนงาน, กรมสามัญศึกษา, 2530)

1. ความยากจนของผู้ปกครอง ทำให้ไม่สามารถส่งบุตรหลานเข้าเรียนต่อได้
2. โรงเรียนมัธยมศึกษาอยู่ห่างไกลบ้าน การเดินทางไม่สะดวก
3. ผู้ปกครองมีความต้องการที่จะให้บุตรหลานอยู่ช่วยงานบ้านและงานอาชีพ
 เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ครอบครัว
4. ผู้ปกครองไม่เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
5. ผู้ปกครองเข้าใจว่าการเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา เป็นสาเหตุสำคัญให้
 เยาวชนทั้งถิ่นฐานและอพยพเข้ามาในเมืองใหญ่

นอกจากสาเหตุดังกล่าวแล้ว จากผลการวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการ
 การศึกษาแห่งชาติ (2532) ที่กล่าวถึงสาเหตุของการไม่เรียนต่อเมื่อจบชั้นประถมศึกษา
 ที่สำคัญคือ 1) นักเรียนและผู้ปกครองไม่เห็นคุณค่าหรือประโยชน์ของการเรียนระดับมัธยมศึกษา
 2) ผู้ปกครองมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี ไม่สามารถส่งบุตรหลานเรียนต่อได้และต้องการให้เด็ก
 ช่วยทำงานบ้านรวมทั้งช่วยครอบครัวหารายได้ และ 3) การคมนาคมระหว่างบ้านและ
 โรงเรียนมัธยมศึกษาไม่สะดวก

จากสภาพการณ์ดังกล่าว รัฐบาล ได้เล็งเห็นความสำคัญของการส่งเสริมให้เยาวชน
 ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สูงขึ้น จึงได้แถลงนโยบายด้านการศึกษาต่อรัฐสภา เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่
 25 สิงหาคม 2531 ว่า "เร่งรัดการส่งเสริมการอนุบาลชนบท การขยายโอกาสทางการศึกษา
 ในระดับมัธยมศึกษาโดยจะจัดควบคู่ไปกับ การขยายการศึกษาภาคบังคับและการเตรียม

พื้นฐานอาชีพให้กับนักเรียนทุกระดับเพื่อแก้ปัญหาการว่างงาน ตลอดจนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม จริยธรรม และวินัยของนักเรียนและคนในชาติ เป็นพิเศษ" (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536)

กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการจัดการศึกษาของประเทศ ได้สนองต่อนโยบายของรัฐบาล โดยได้มอบหมายให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่รับผิดชอบจัดการศึกษา ในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปดำเนินการ และเพื่อให้การขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นไปได้อย่าง รวดเร็วและทั่วถึง ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตชนบทที่มีอัตราการเรียนต่อต่ำและ ประชาชนมีฐานะยากจน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) โดยให้ เปิดโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับต่ออีก 3 ปี โดยไม่เก็บ ค่าเล่าเรียน เปิดทำการสอนครั้งแรกจำนวน 119 โรง ในปีการศึกษา 2533 และระหว่างปีการศึกษา 2534-2537 ได้เปิดทำการสอนเพิ่มอีกประมาณปีละ 1,000 โรงเรียน ตามนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ จนถึงปัจจุบัน (ปีการศึกษา 2538) มีโรงเรียนที่ดำเนินการตามโครงการทั้งสิ้น 4,322 โรงเรียน โดยใช้หลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งรับผิดชอบดำเนินการ ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับ หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง และแนวดำเนินการของหลักสูตร และเนื่องจากเป็นโครงการ ที่จัดให้นักเรียนที่อยู่ใน เขตชนบทห่างไกลที่มีฐานะยากจนดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งนักเรียน เหล่านี้ต้องการเตรียมตัวเพื่อที่จะจบออกไปประกอบอาชีพ ดังนั้น ในการจัดแผนการเรียน วิชาอาชีพเพื่อให้นักเรียนได้เลือกวิชาอาชีพตามความถนัด ความสามารถและความสนใจ จึงเป็นเรื่องสำคัญในการจัดแผนการเรียนวิชาอาชีพ จึงมีจุดเน้นที่สำคัญ 2 เรื่อง คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

1. คุณลักษณะของนักเรียนที่ต้องการมี 3 ประการ คือ

1.1 สามารถพึ่งตนเองได้ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงความสามารถ ในการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง หรือการลดปัญหาให้น้อยลง และไม่หลบหลีกปัญหา

1.2 มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ หมายถึง การที่นักเรียนสามารถค้นพบความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และสามารถประกอบอาชีพในลักษณะต่าง ๆ เช่น การเข้าสู่กำลังแรงงานในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรมหรือบริการ ตลอดจนการสร้างงานของตนเองได้ตามสมควร

1.3 การครองตน หมายถึง การที่นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีความประพฤติดี สามารถดำรงชีวิตในระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข

2. แนวการใช้หลักสูตร มุ่งเน้นในเรื่องต่อไปนี้

- 2.1 ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- 2.2 จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการและสภาพท้องถิ่น
- 2.3 ส่งเสริมให้นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน
- 2.4 เปิดโอกาสให้นักเรียนเลือกและเปลี่ยนแปลงแผนการเรียนตามความต้องการ ความสนใจและความถนัด

นอกจากจุดเน้น 2 ประการดังกล่าวแล้ว ในคู่มือการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) ยังกล่าวถึงสภาพความสำเร็จของการบริหารหลักสูตรว่า การจัดการเรียนการสอนที่ประสบความสำเร็จ จะต้องมีการปรับเนื้อหาสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น เปิดโอกาสให้นักเรียนค้นพบและพัฒนาความสามารถ และบุคลิกภาพของตนจนถึงขีดสูงสุด โดยเน้นการประกอบอาชีพมากกว่าการศึกษาต่อ

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งดำเนินงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 จำนวน 1 โรงเรียน รวมจำนวนโรงเรียนที่เปิดทำการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในปีการศึกษา 2533-2538 จำนวน 168 โรงเรียน ตามนโยบายการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการเปิดขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดขยายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อปวงชนชั้นในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อม ส่งผลให้จำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี สามารถเข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คิดเป็นร้อยละ 41.52 ซึ่งเดิมอัตราการเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

เพียงร้อยละ 8.53 เท่านั้น นับว่าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น โดยเฉพาะในถิ่นทุรกันดาร (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี, 2537)

ผลการดำเนินงานในปีงบประมาณที่ผ่านมาสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับหนึ่ง ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ในวิชาบังคับแก่นสามารถดำเนินการได้เป็นอย่างดี แต่ยังคงมีปัญหาการเรียนการสอนในวิชาชีวะและวิชาเลือกเสรี เนื่องจากครูผู้สอนยังขาดประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด จึงยังคงต้องการให้มีการพัฒนาบุคลากร วิทยากร บุคคลภายนอก รวมทั้งสื่อสำเร็จรูปเพื่อการแก้ปัญหาดังกล่าว (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี, 2538)

จังหวัดอุบลราชธานีตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ห่างจากกรุงเทพมหานคร ประมาณ 629 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 15,818 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็น 18 อำเภอ 6 กิ่งอำเภอ 214 ตำบล และ 2,243 หมู่บ้าน การผลิตที่ทำรายได้ให้กับจังหวัดมากที่สุดคือ การค้าส่ง การค้าปลีก รองลงมาได้แก่ การเกษตร และสิ่งที่มีความสำคัญต่อภาวะเศรษฐกิจของจังหวัดเป็นอย่างมากอีกประการหนึ่งคือ แรงงานที่มีอยู่เกือบ 1.05 ล้านคน มีผู้ว่างงานนอกฤดูการเกษตรกว่า 50,000 คน ทางจังหวัดจึงส่งเสริมการอาชีพและอุตสาหกรรมในจังหวัด มุ่งเน้นการจัดโอกาสทางการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพแก่เยาวชน ให้รู้เรื่องการจัดการและการตลาดควบคู่กันไป เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม นอกจากนี้จังหวัดอุบลราชธานียังเป็นแหล่งวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม ดังจะเห็นได้จากงานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษาประจำปี ซึ่งเป็นงานระดับชาติ ที่มุ่งอนุรักษ์ ศิลปะ ประเพณีพื้นฐานและส่งเสริมการท่องเที่ยว รายได้มาสู่จังหวัดในเทศกาลนี้เป็นจำนวนมาก (สำนักงานจังหวัดอุบลราชธานี, 2538)

จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีดังกล่าว เมื่อพิจารณาปัญหาความต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการเรียนการสอนในวิชาชีวะและวิชาเลือกเสรี ประกอบกับสภาพทั่ว ๆ ไปของจังหวัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสภาพ

เศรษฐกิจของจังหวัดอุบลราชธานีมีผลต่อการจัดวิชาอาชีพ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนประถมศึกษาเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากหลักสูตรที่ใช้คือ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่มุ่งให้ปรับเนื้อหาของหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น หรือให้โรงเรียนจัดรูปแบบ การสอนอาชีพได้เหมาะสม ตลอดจนมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก เพื่อการใช้ทรัพยากรร่วมกันในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้มีหนังสือที่ ศธ 1485/36698 ลงวันที่ 16 พฤศจิกายน 2537 ให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สํารวจวิชาชีพที่สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยให้ดำเนินการสำรวจโรงเรียนที่มีผลการเรียน การสอนวิชาอาชีพได้ผลดี นักเรียนได้รับผลประโยชน์ จากการเรียน เช่น อาจนำไปใช้ประโยชน์หรือจำหน่ายเป็นรายได้ของนักเรียนระหว่างเรียน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ได้สำรวจพบว่ามีโรงเรียนที่เปิดสอนวิชาอาชีพดีเด่นจำนวน 134 โรงเรียน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี, 2538) ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีจำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนวิชาอาชีพดีเด่นมากที่สุดในเขตการศึกษา 10 อย่างไรก็ตามจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น โดยการศึกษาเอกสารรายงานการวิจัยของกรมวิชาการ (2535) การสัมภาษณ์ศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ศึกษานิเทศก์จังหวัด ศึกษานิเทศก์อำเภอที่รับผิดชอบโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้บริหารโรงเรียนในโครงการ จำนวน 3 โรงเรียน พบว่ามีปัญหาด้านการจัดวิชาอาชีพ ดังนี้

1. ครูไม่มีความรู้ ทักษะและความถนัดในการสอน ไม่แสวงหาความรู้และจัดหาผู้รู้มาช่วยสอน
2. ขาดวัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือ โดยเฉพาะที่มีราคาแพง
3. นักเรียนขาดความสนใจในวิชาชีพที่จัดให้ และไม่มีนิสัยรักการทำงาน
4. ผู้ปกครองไม่สนับสนุน ทำให้เด็กไม่มั่นใจในงานที่เลือก
5. ผู้บริหารให้การสนับสนุนไม่เต็มที่
6. ครูสอนวิชาอาชีพไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน
7. ผู้เรียนไม่สามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจและความต้องการ

นอกจากนี้ การกำหนดวัตถุประสงค์ นโยบายและมาตรการในการดำเนินงาน ตามแผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 7 ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่ง วัตถุประสงค์ข้อที่ 1.3 ได้ระบุไว้ว่าเพื่อให้นักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในเขต บริการทุกพื้นที่ได้รับบริการทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพิ่มขึ้นอีก 3 ปี อันเป็นการพัฒนา ประชากรให้มีความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรมและทักษะวิชาชีพเบื้องต้น ในการ เข้าสู่ตลาดแรงงานหรือประกอบอาชีพอิสระ ซึ่งสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทาง เศรษฐกิจและสังคมหรือเข้าศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งในนโยบายข้อ 3 ที่เน้นการ ส่งเสริมและสนับสนุนการเปิดขยายการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องและเปิดขยายชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเพื่อปวงชนชั้นในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีความพร้อม โดยมีมาตรการด้านการจัดทำหลักสูตรวิชาชีพให้เหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่นรวมทั้งสนับสนุน ให้ทุกหน่วยงานดำเนินงานวิจัยและพัฒนาการดำเนินงานตามภารกิจ ให้มีการนำผลวิจัยมาใช้ ในการพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการสัมภาษณ์ การศึกษาเอกสาร ตำรางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวได้ว่าการจัดการศึกษาวิชาชีพเป็นเรื่องที่มี ความจำเป็นและสำคัญมาก และเพื่อเป็นการสนับสนุนนโยบายของสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัด ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดวิชาอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถม ศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี ทั้งนี้เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับครูผู้สอน ผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ ตลอดจน ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร ใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาการจัด วิชาอาชีพให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการ ความจำเป็นของท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดวิชาอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการ ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

2. เพื่อศึกษาปัญหาในการจัดวิชาอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ประชากรที่ศึกษาได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอนวิชาอาชีพ และครูแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

2. ผู้วิจัยมุ่งศึกษาสภาพและปัญหาในการจัดวิชาอาชีพชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษา ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรของ สังกัด อุทรานันท์ (2532) และ วิชัย วงศ์ใหญ่ (2523) ได้ประเด็นที่จะศึกษาดังต่อไปนี้

2.1 การเตรียมการจัดวิชาอาชีพ

2.1.1 การจัดแผนการเรียนวิชาอาชีพ

2.1.2 การประชาสัมพันธ์วิชาอาชีพ

2.1.3 การจัดเตรียมบุคลากร

2.1.4 การจัดเตรียมสื่อการสอนและวัสดุฝึกวิชาอาชีพ

2.1.5 การจัดเตรียมสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงานวิชาอาชีพ

2.1.6 การจัดเตรียมการวัดผลและประเมินผลวิชาอาชีพ

2.1.7 การจัดเตรียมบริการแนะแนววิชาอาชีพวิชาอาชีพ

2.1.8 การจัดเตรียมการนิเทศและติดตามผลวิชาอาชีพ

2.2 การดำเนินการจัดวิชาอาชีพ

- 2.2.1 การจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพ
- 2.2.2 การใช้สื่อประกอบการสอนวิชาอาชีพ
- 2.2.3 การใช้สถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงานวิชาอาชีพ
- 2.2.4 การวัดผลและประเมินผลวิชาอาชีพ
- 2.2.5 การจัดบริการแนะแนววิชาอาชีพ
- 2.2.6 การนิเทศและติดตามผลวิชาอาชีพ

2.3 การติดตามประเมินผลการจัดวิชาอาชีพ

- 2.3.1 การติดตามประเมินผลการเตรียมการจัดวิชาอาชีพ
- 2.3.2 การติดตามประเมินผลการดำเนินการจัดวิชาอาชีพ

2.4 ปัญหาการจัดวิชาอาชีพ

- 2.4.1 ปัญหาเกี่ยวกับการเตรียมการจัดวิชาอาชีพ
- 2.4.2 ปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการจัดวิชาอาชีพ
- 2.4.3 ปัญหาเกี่ยวกับการติดตามประเมินผลการจัดวิชาอาชีพ

คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การจัดวิชาอาชีพ หมายถึง การดำเนินการของผู้บริหาร ครูผู้สอน ครูแนะแนวที่เกี่ยวข้องกับการจัดวิชาอาชีพ ประกอบด้วย การเตรียมการจัดวิชาอาชีพ การดำเนินการจัดวิชาอาชีพ และการติดตามประเมินผลการจัดวิชาอาชีพ

วิชาอาชีพ หมายถึง วิชาอาชีพที่หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) กำหนดให้เป็นวิชาเลือกเสรี จำนวน 4 กลุ่ม คือ กลุ่มงานผลิต กลุ่มงานบริการ กลุ่มงานเสริมงานผลิตและงานบริการ และกลุ่มงานอาชีพอิสระระหว่างเรียน

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง อาจารย์ใหญ่/ผู้อำนวยการหรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ฝ่ายวิชาการ/ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้สอนวิชาอาชีพ ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

ครูแนะแนว หมายถึง หัวหน้าฝ่ายแนะแนวซึ่งปฏิบัติหน้าที่จัดบริการแนะแนวและสอนนักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหาร ครูผู้สอนและครูแนะแนวเพื่อนำไปปรับปรุงและส่งเสริมการจัดวิชาอาชีพในโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานีให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น
2. เป็นข้อมูลสำหรับนักการศึกษา นักพัฒนาหลักสูตรและศึกษานิเทศก์ ใช้ในการวางแผน เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการจัดวิชาอาชีพ ในโรงเรียนประถมศึกษาตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย